

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال سوم، شماره چهارم، (پیاپی ۱۱)، زمستان ۱۳۹۲
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۳/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۲۰
صص: ۱۷۴-۱۵۵

بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی (دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان)

حمید برقی^۱، احمد تقدیسی^۲، رقیه تازیکی^{۳*}، زلیخا نادرخانی^۴

- ۱- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
- ۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
- ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
- ۴- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

چکیده

مطالعات انجام شده در زمینه مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف بیانگر آن است که زنان با داشتن توان و تجربه نقش تعیین کننده‌ای در فعالیت‌های مختلف کشاورزی دارند و بررسی‌ها از حضور موثر آنها در اقتصاد و تولید خبر می‌دهند. هدف این پژوهش شناسایی میزان مشارکت زنان روستایی دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان در فعالیت‌های کشاورزی دارد. روش تحقیق به صورت توصیفی-تحلیلی و براساس مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای اطلاعات لازم جمع آوری و مورد توصیف و تحلیل آماری قرار گرفته است. از کل جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه ۲۰۶ زن روستایی انتخاب شد، که این تعداد در ۶ روستای نمونه دهستان استرآباد شمالی به صورت تصادفی مورد پرسشگری قرار گرفتند. برای توصیف و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری SPSS و از آزمون‌های تی تست، اتا، ANOVA استفاده شده است. پایایی پژوهش براساس آلفای کرونباخ ۰.۷۵٪ و روایی صوری و محتوایی پرسشنامه بوسیله کارشناسان اساتید مورد تأیید قرار گرفته است. نتایج حاصله حاکی از آن است که بیشترین مشارکت زنان در امور دامداری با میانگین (۲۹.۳) و در امور باغداری با میانگین (۵۲.۲) و در امور زراعی با میانگین (۳۷.۲) در صد که نشان دهنده مشارکت بیشتر زنان روستایی در فعالیت‌های دامداری است. در ضمن بین فعالیت زنان در فعالیت‌های مختلف و سن آنها در امر کشاورزی و دامداری رابطه وجود دارد. در این پژوهش فقط

(۰.۰۵) درصد از تغییراتی که در مشارکت زنان در فعالیت‌های گوناگون کشاورزی وجود دارد، تحت تاثیر سن است.

واژه‌های کلیدی: زنان، زنان روستایی، فعالیت‌های کشاورزی، مشارکت زنان، استرآباد شمالی.

مقدمه و بیان مساله

زنان در سراسر دنیا نقش تعیین کننده‌ای در تولید مواد غذایی داشته اند لیکن بسیاری از کارهای کشاورزی انجام شده توسط آنان بدون پاداش اقتصادی است و به همین جهت از سوی برنامه‌ریزان کشاورزی نادیده گرفته شده‌اند. امروزه برنامه‌ریزان توسعه بیش از پیش به اهمیت اقتصادی و اجتماعی کار زنان آگاهی یافته‌اند و این به تولید مواد غذایی، چه برای مصرف در خانه و چه برای فروش تولیدات می‌تواند کمک موثری باشد. توجه بیشتر و حمایت از زنان در فعالیت‌های کشاورزی می‌تواند کارایی و قدرت تولید آنان و به همان اندازه سطح زندگی خود و خانواده شان را بالا ببرد. برنامه ریزان بسیاری از کشورها اتفاق نظر دارند که در برنامه‌های توسعه باید نقش زنان و نیازهای آنان مورد توجه قرارگیرد (شاهرودی و دیگران، ۱۳۸۵: ۱۴۴). مطالعات و مشاهدات انجام شده در زمینه مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی حاکی از آن است که زنان کشاورز با داشتن تجربه و دانش بومی در زمینه تولید محصولات غذایی، نقش بسیار مهمی در کشاورزی به عهده دارند. اکثریت کشاورزان معیشتی جهان رازنان تشکیل می‌دهند که تولید ۵۰ تا ۶۰ درصد غذای جهان را بر عهده دارند (بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۰). در دنیای کنونی، با توجه به ساختار نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و رواج بهره‌برداری خانوادگی که بخش عمده نیروی کار آنان را زنان تشکیل می‌دهند، زنان در تولید محصولات کشاورزی نقش مهمی دارند. دگرگون سازی نظام موجود به نفع نظامی پایدار که تغییرات گسترده اقتصادی، زیستی و اجتماعی را در دستور کار قرار می‌دهند، تنها در سایه مشارکت تمامی افراد جامعه عملی می‌شود؛ از اینرو، نمی‌توان نیمی از جمعیت کشور، آن هم نیمی از توانمندی‌های بی پایان؛ یعنی زنان را نادیده انگاشت (شادی‌طلب، ۱۳۷۸: ۲۱۰) به کارگیری توانایی‌ها و استعدادهای زنان با هدف بهره‌گیری زیاد از نیروی انسانی جوامع، مستلزم شناخت دقیق و علمی فعالیت‌های آنهاست. از آنجایی که در جوامع در حال توسعه، نیمی از جمعیت در روستاها به سر می‌برند و نیمی از جمعیت روستایی زنان هستند، یکی از راه‌های دستیابی به این منابع نیروی انسانی، مطالعه فعالیت‌های اقتصادی زنان عرصه‌های گوناگون است (لهسایی‌زاده و دیگران، ۱۳۸۴: ۱۲۵). از شاخص‌های نوسازی اقتصاد ملی و توسعه اجتماعی مشارکت زنان و نحوه ایفای نقش آنها در ساختارهای اقتصادی است. زنان به ویژه در مناطق روستایی نقش عمده‌ای در تولید محصولات گوناگون زراعی و دامی بر عهده دارند، به گونه‌ای که بدون مشارکت و کمک زنان به عنوان نیروی کار در مزارع نیل به توسعه کشاورزی امری ناممکن است. طبق آمار و سرشماری سال ۱۳۸۵ سهم زنان روستایی کشورما در اشتغال حدود ۱۳ درصد اعلام شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶: ۱۳۱). واقعیت انکارناپذیر این است که به طور متوسط حدود ۴۰ درصد نیروی کار و فعالیت‌های کشاورزی را تامین می‌کنند (بوذرجمهری و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۰). در کشورهای توسعه یافته ۳۶ درصد و در کشورهای در حال توسعه ۴۴ درصد نیروی کار کشاورزی را زنان تشکیل

می‌دهند (LUQMAN, 2006: 1). نادیده گرفتن سهم زنان روستایی ایران در فعالیتهای اقتصادی خانواده و نیز در ارزش افزوده ایجاد شده در بخش کشاورزی، سبب شده است که تاثیر ارزش کارآنها در محاسبات ملی در نظر گرفته نشود (مهربانیان و دیگران، ۱۳۸۶: ۸۹). از آنجایی که رویکردهای مشارکتی به توسعه، از اوایل دهه ۱۳۹۰ شمسی مورد توجه فزاینده قرار گرفته‌اند و به اهمیت مشارکت، به عنوان یک وسیله و نیز یکی از اهداف توسعه پایدار تاکید شده است (زرافشانی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۰۸). در چنین توسعه‌ای، زنان به مثابه نیمی از افراد جامعه، به مشارکت فراخوانده می‌شوند (صفری شالی، ۱۳۸۷: ۱۳۹). زیرا، دست یافتن به توسعه پایدار بدون مشارکت نان در همه عرصه‌ها اعم از عرصه‌های خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی امکانپذیر نیست (Gobavan & Hakobian, 2005: 14). هدف از این پژوهش شناسایی میزان مشارکت زنان روستایی دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان در فعالیتهای کشاورزی و عوامل موثر بر آن است.

ادبیات موضوع

از اوایل دهه ۱۹۷۰ به بعد نقش زنان در توسعه کشاورزی و روستایی مورد توجه قرار گرفته است و اکنون برای اکثر سازمان‌ها و برنامه‌ریزان امور توسعه در سطح جهان و کشورهای در حال توسعه به صورت یک اولویت درآمده است. به نقش زنان روستایی کشور در توسعه کشاورزی ایران هم از اوایل دهه ۱۳۷۰ توجه شده و فعالیتهای و پژوهش‌هایی نیز در این راستا انجام گرفته است.

اورهالت (۱۹۹۵)، در تحقیقات خود در سطح بین‌المللی به این نتیجه رسیده است که زنان روستایی نقش مهمی در مشارکت در تولید محصولات معیشتی جهان ایفا می‌کنند. سها و مازر (۲۰۰۱) به این نتیجه رسیده است که تاثیر تسهیلات بر ساختار شغلی زنان هنگامی که اکثریت آنان به فعالیتهای کشاورزی مشغولند ناچیز است. اندازه زمین نقش مهمی را در مشارکت زنان ایفا می‌کند و زنانی که به طبقه اقتصادی پایین‌تری متعلق هستند و درآمد ناچیزی دارند زمان بیشتری را به فعالیتهای کشاورزی و دامداری اختصاص می‌دهند.

گیل و همکاران (۲۰۰۷) به این نتیجه ریده است که زنان در فعالیتهای کاشت، داشت و برداشت درگیر هستند و تا زمانی که به پایگاه طبقاتی پایین‌تری تعلق دارند بیشتر به کشاورزی می‌پردازند.

حسین نیا و ملک محمدی (۱۳۸۰)، به بررسی نگرش زنان روستایی نسبت به فعالیتهای اقتصادی فوق در محیط روستا و برنامه‌های آموزشی-ترویجی پرداخته‌اند.

بوذر جمهری (۱۳۸۳)، به این نتیجه رسیده است که زنان کشاورز منطقه مشارکت زیادی در امور کشاورزی دارند و این امر از دانش و تجربیات بومی و نقش‌های جنسیتی آنها ناشی می‌شود.

فعلی، توسلی و پزشکی راد (۱۳۸۵)، به این نتیجه رسیده‌اند که زنان روستایی نقش کلیدی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها برعهده دارند و مشارکت آنان در فعالیتهای کشاورزی قابل توجه است.

بوذرجمهری و نایب‌زاده (۱۳۸۸)، به این نتیجه رسیده‌اند که بین مشارکت زنان روستایی در سطوح مختلف تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد و انجام نیازسنجی مناسب، تقویت تشکل‌های زنان و استفاده از رسانه‌های جنبی به منظور آگاه‌سازی زنان در ارتباط با توانمندی‌های آنان ارائه نموده‌اند.

فرضیه و سوالات

۱- میانگین مشارکت زنان روستایی منطقه در فعالیت‌های مختلف (کشاورزی، دامداری و باغداری) بالاتر از حد متوسط است.

۲- بین مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف و سن آنها رابطه وجود دارد.

۱- میزان مشارکت زنان روستایی منطقه در فعالیت‌های مختلف (کشاورزی، دامداری و باغداری) چگونه است.؟

۲- آیا بین مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف و سن آنها رابطه وجود دارد.؟

روش تحقیق

این پژوهش توصیفی-تحلیلی، که علاوه بر شناخت میزان مشارکت زنان روستایی منطقه در فعالیت‌های کشاورزی به بررسی رابطه بین سن زنان منطقه با میزان مشارکت آنها در فعالیت‌های کشاورزی می‌پردازد. بخش داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه از زنان روستایی و بخش دیگر از داده‌ها از طریق روش کتابخانه‌ای بدست آمده است. جامعه آماری پژوهش زنان بالای ۲۰ سال ۶ روستای (مرزنکلاته، چوپلانی، میرمحله، شمس آباد، درویش آباد و تورنگ تپه) دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان است. انتخاب این محدوده مطالعاتی به دلیل فعالیت بیشتر زنان روستایی منطقه در امور کشاورزی است. این روستاها براساس آخرین سرشماری مجموعاً دارای ۱۲۵۳ خانوار بوده اند که زنان سرپرست این تعداد خانوار به عنوان واحد تحلیل آماری در نظر گرفته شده اند. در این پژوهش از نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است و با فرمول اصلاح شده کوکران حجم نمونه تعیین گردیده است با فرض اطمینان $t=1/96$ ، ضریب دقت $d=0/05$ ، $p=0/7$ ، $q=0/3$ ، جامعه آماری $N=1253$ و تعداد حجم نمونه ۲۰۶ پرسشنامه برآورد شده است. در پرسشنامه گویه‌ها بر مبنای طیف لیکرت تنظیم شد و پایایی آن با آلفای کرونباخ $0/75$ مورد تایید قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده که برای آمار توصیفی از (میانگین و انحراف معیار) و در آمار استنباطی از (انحراف از میانگین، آزمون T. TEST، تفاوت میانگین، آزمون ANOVA و ETA) و پس از جمع آوری اطلاعات در محیط نرم افزار SPSS پردازش شده و از نرم افزار ArcGIS برای ترسیم نقشه استفاده شده است.

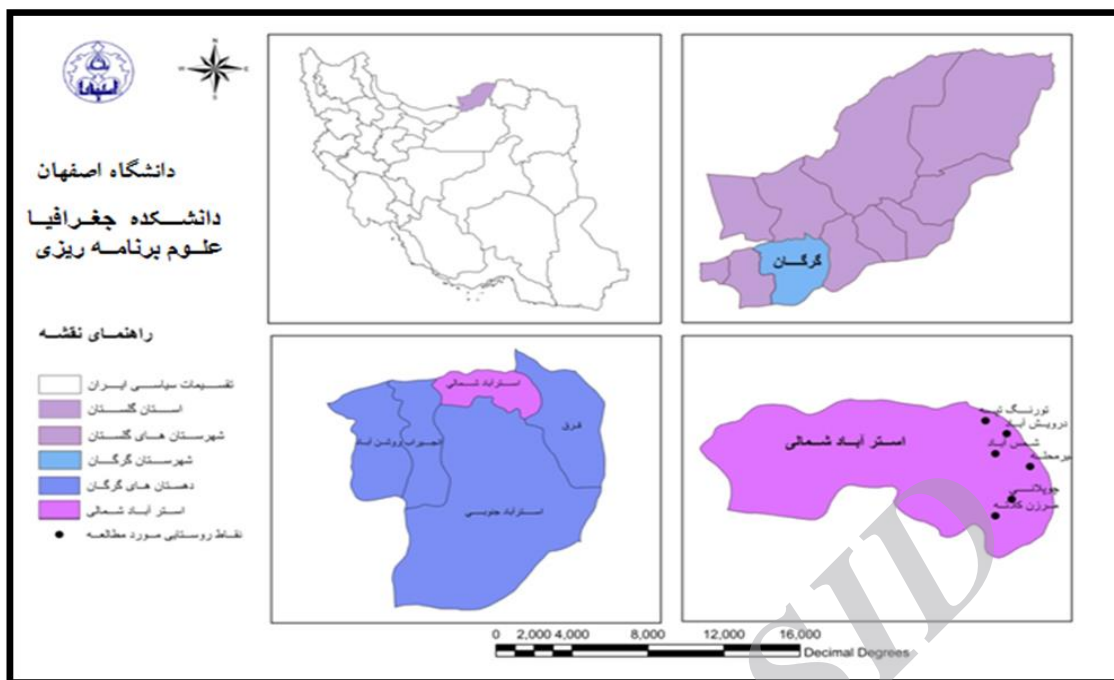
جدول (۱) مشخصات جمعیتی و تعداد نمونه آماری روستاهای دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان ۱۳۹۱.

روستا	جمعیت	جمعیت مرد	جمعیت زن	خانوار	تعداد نمونه	درصد نمونه
مرزنکلاته	۱۷۹۶	۹۲۱	۸۷۵	۴۸۷	۸۱	۳۹
چوپلانی	۳۰۰	۱۳۴	۱۶۶	۶۷	۱۱	۵
میرمحله	۱۰۷۱	۵۴۴	۵۲۷	۲۸۸	۴۷	۲۳
شمس آباد	۵۶۷	۲۸۲	۲۸۵	۱۴۱	۲۳	۱۱
درویش آباد	۳۸۰	۱۹۰	۱۹۰	۹۹	۱۶	۸
تورنگ تپه	۶۶۱	۳۲۳	۳۳۸	۱۷۱	۲۸	۱۴
کل	۴۷۷۵	۲۳۹۴	۲۳۸۱	۱۲۵۳	۲۰۶	۱۰۰

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۱.

معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان گرگان بین ۵۴ درجه و ۱۳ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۳۱ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی در بخش جنوبی استان واقع شده است. این شهرستان از شمال به شهرهای آق قلا و ترکمن، از جنوب به استان سمنان، از شرق به شهرستان علی آباد و از غرب به شهرستان کردکوی منتهی می شود. وسعت شهرستان گرگان ۱۶۱۵/۸۱ کیلومتر مربع (۷/۹۱ درصد از مساحت استان و به عبارتی رتبه چهارم از نظر وسعت در بین شهرستان های استان) است. بر اساس تقسیمات اداری و کشوری از سال ۱۳۸۳ این شهرستان از دو بخش (مرکزی و بهاران)، دو شهر (گرگان و سرخنکلاته)، پنج دهستان، ۹۸ آبادی مسکونی و ۱۴ آبادی غیر مسکونی تشکیل شده است. (بخشداری گرگان، ۱۳۹۰). از کل جمعیت شهرستان گرگان حدود ۳۷ درصد در نواحی روستایی و حدود ۶۳ درصد در نواحی شهری و نسبت جنسی مرد و زن آن حدود ۱/۰۳ درصد در نواحی روستایی و ۱/۰۲ درصد در نواحی شهری است و در دهستان استرآباد شمالی حدود ۵۰/۷۱ درصد را مردان و ۴۹/۲۹ درصد را زنان تشکیل می دهند (مرکز بهداشت شهرستان گرگان، ۱۳۹۱).

شکل (۱) نقشه موقعیت روستاهای مورد مطالعه

ماخذ: بخش‌داری گرگان، ۱۳۹۱.

مبانی نظری

در طول تاریخ و در جوامع مختلف بشری، برای زن و مرد نقش‌هایی متفاوت در خانواده و جامعه تعریف شده است. باگذشت زمان و تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در نقش‌های زنان و مردان نیاز تغییراتی پدیدآمده که به دگرگونی در هویت سنتی آنها منجر شده است (خواجه نوری، ۱۳۷۳، به نقل از لهسایی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۲۶). زنان روستایی هم در تولید کشاورزی و دامی سهم عمده‌ای دارند و هم نقش خاص در خانه داری ایفا می‌کنند. زن روستایی معمولاً در همه کارهایی که مرد روستایی (با رعایت ملاحظات تقسیم کار) انجام می‌دهد مشارکت دارد، اما مرد روستایی در انجام همه کارهایی که زن روستایی انجام می‌دهند، مشارکت ندارد. زنان روستایی اگرچه نقش کلیدی در بسیاری از امور مربوط به تولید و توسعه مانند تامین امنیت غذایی، پایداری محیط زیست، کاهش فقر و ... به عهده دارند. ولی کماکان آمارهای دقیقی از میزان مشارکت واقعی آنان وجود ندارد و نقش آنان همواره به صورت پنهان باقی مانده است و جای تاسف بیشتر آن که نقش‌ها را نه خود و نه دیگران و نه برنامه‌ریزان کشاورزی باور دارند و همچنان به عنوان شرکای نامرئی هستند (محمدی یگانه و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۸۶). مشارکت اقتصادی زنان روستایی به خصوص در زمینه کشاورزی به ویژگی‌های فردی، تعداد فرزندان، ساعات کار، وضعیت و نوع کار، درآمدخانوار، مالکیت اراضی، نوع نظام بهره برداری، درجه مکانیزاسیون و غیره بستگی دارد. (بوذرجمهری، ۱۳۸۹: ۷۳). سنجش مشارکت در میان زنان روستایی باهدف شناخت ساختار قدرت در محیط‌های

روستایی نیز صورت می‌گیرد. در سطح بالای مشارکت، شرکت، تفویض قدرت و تصمیم‌گیری تجلی می‌یابند که شکل واقعی مشارکت هستند (اوکلی ومارسدن، ۱۳۷۰: ۱۱۲). چرا که توجیه اصلی مشارکت عبارت از: رشد توانایی‌های اساسی بشر از جمله شان و منزلت انسانی در مسؤول ساختن بشر در باروری تصمیم‌گیری و عمل سنجیده و از روی فکر باشد (میسرا و جی شیریچیم، ۱۳۷۰: ۳۳). اکثر مطالعات انجام یافته در حوزه زنان روستایی بیانگر نقش قابل توجه زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی است، اما مشارکت آنها در مدیریت و نیز دسترسی آنها به درآمدهای به دست آمده از این فعالیت‌ها اندک است (حیدری نیا و جهان نما، ۱۳۸۲: ۱۳۶). برزوپ که مطالعاتش در قرارگیری مفهوم زنان در توسعه در یک چارچوب بین‌المللی کمک‌شایانی کرد، معتقد است که تغییرات جزئی در تکنولوژی زراعی می‌تواند موجب تغییرات اساسی در نقش جنسی کشاورزی شود (Boserup, 1970). درارتباط با نقش زنان در توسعه ایران دو گروه صاحب نظر وجود دارند: گروهی معتقدند که زنان از طریق ایفای نقش واسطه‌ای و پنهان خود، با فراهم آوردن اوضاع و شرایط مطلوب برای کار مردان و سایر اعضای خانواده، نقش مهمی در تعالی جامعه دارند. گروه دیگر، بیشتر به نقش زنان در عرصه اجتماع توجه دارند و با استفاده از آمار و ارقام تاکید می‌کنند که نقش زنان در فعالیتهای اجتماعی ناچیز است و باید متحول شود. این گروه با توجه به این موضوع که زنان نیمی از جمعیت هستند، بر این عقیده هستند که استفاده نکردن از نیروی کار زنان، موجب کندی رشد جامعه می‌شود. بنابراین، باید شرایطی فراهم آورد تا زنان بتوانند هرچه بیشتر نقش‌های اجتماعی خود را ایفاکنند (شادی طلب، ۱۳۷۸: ۲۱۸).

نتایج و بحث

نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که بر اساس توزیع فراوانی پاسخگویان زن بر حسب روستای محل زندگی، بیشترین پاسخگویان با (۳۹) درصد با تعداد نمونه ۸۱ پرسشنامه متعلق به روستای مرزن کلاته و کمترین آنها با (۵) درصد با تعداد نمونه ۱۱ پرسشنامه مربوط به روستای چوپلانی است. همچنین در گروه‌های سنی بیشترین پاسخگویان با (۵۸/۳) درصد متعلق به گروه سنی ۴۰ تا ۶۰ سال است و کمترین آنها با (۱/۵) درصد مربوط به گروه سنی ۶۰ سال به بالا، وضعیت تأهل نشان می‌دهد که ۹۵/۲ درصد زنان متأهل و ۳/۴ درصد مجرد، سطح تحصیلات بیانگر این است که بیشترین پاسخگویان با (۴۴/۷) درصد متعلق به زنانی است که دارای تحصیلات در مقطع سیکل و کمترین آنها با (۳/۹) درصد مربوط به زنانی است که دارای سطح تحصیلی فوق دیپلم هستند. بر حسب شغل بیشترین فراوانی با (۷۶/۳) درصد مربوط به زنان خانه دار و کمترین فراوانی با (۱/۰) درصد مربوط به زنان کارمندا است، بر حسب بعد خانوار بیشترین فراوانی با (۵۵/۳) درصد مربوط به خانواده‌های ۴ تا ۶ نفره و کمترین فراوانی با (۱۰/۷) درصد مربوط به خانواده‌های بیشتر از ۶ نفر است.

جدول (۲) مشارکت زنان روستایی دهستان استرآباد شمالی در فعالیت‌های مختلف

مشارکت	مراحل مشارکت زنان روستایی	تعداد گویه
میانگین مشارکت در فعالیت‌های کشاورزی ۲۴٪	مرحله قبل از کاشت (۰/۵)، مرحله کاشت (۱۰/۳)، مرحله داشت (۴۰/۷)، مرحله برداشت (۶۵/۷)، مرحله نگهداری (۶/۳)، مرحله فروش (۱/۹)، مرحله درآمدزایی (۲۸/۱)، کلاس‌های آموزشی-ترویجی (۳۸/۲)	۸
میانگین مشارکت در فعالیت‌های امور دامداری ۳۷٪	چرای دام (۰)، دوشیدن شیر (۴۰)، نظافت دام و طویله (۵۶/۱)، درآمدزایی (۵۰)	۴
میانگین مشارکت در فعالیت‌های امور باغداری ۲۶٪	مرحله کاشت (۵/۱۷)، مرحله داشت (۲۰/۵)، مرحله برداشت (۷۹/۲)، مرحله نگهداری (۱۰)، مرحله فروش (۱۴/۹)، مرحله یدرآمدزایی (۲۵/۱)	۶
میانگین مشارکت در فعالیت‌های دیگر ۲۲٪	خیاطی (۳۳/۸)، آرایشگری (۲۳/۲)، مغازه داری (۱۵) و سایر (۱۴)	۴

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۱

بر اساس جدول شماره (۲) در امور کشاورزی بیشترین مشارکت زنان در مرحله برداشت محصول با ۶۵/۷ درصد و کمترین مشارکت مربوط به مرحله قبل از کاشت محصول با ۰/۵ درصد است. در امور دامداری بیشترین مشارکت مربوط به نظافت دام و طویله با (۵۶/۱) و کمترین مشارکت مربوط به چرایدامبا (۰) است. در امور باغداری بیشترین مشارکت مربوط به برداشت محصول با (۷۹/۲) و کمترین آن مربوط به مرحله کاشت محصول با (۵/۱۷) در صداست و در فعالیت‌های دیگر بیشترین مشارکت در خیاطی با (۳۳/۸) و کمترین مشارکت مربوط به سایر فعالیت‌ها با (۱۴) است.

جدول (۳): شاخص‌های پراکندگی مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف

مشارکت	N (تعداد کل معتبر)	Mean (میانگین)	Std. Deviation (انحراف معیار)
کشاورزی	۲۰۶	۲/۳۷	۰/۷۸
دامداری	۲۰۶	۳/۲۹	۱/۱۹
باغداری	۲۰۶	۲/۵۲	۱/۱۷

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۳) که شاخص پراکندگی مشارکت در فعالیت کشاورزی توسط پاسخگویان زن را نشان می‌دهد، میانگین مشارکت در فعالیت‌های کشاورزی توسط زنان برابر با ۲/۳۷ است. همچنین میانگین مشارکت در فعالیت‌های دامداری توسط زنان برابر با ۳/۲۹ و میانگین مشارکت در فعالیت‌های باغداری توسط زنان برابر با ۲/۵۲ است. که بیشترین میانگین فعالیت با (۳/۲۹) مربوط به فعالیت دامداری است.

جدول (۴): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع اراضی در دسترس

نوع اراضی در دسترس	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
ارث	۸۰	۳۸/۸	۳۸/۸	۳۸/۸
اجاره	۳۴	۱۶/۵	۱۶/۵	۵۵/۳
خرید	۹۲	۴۴/۷	۴۴/۷	۱۰۰/۰
کل	۲۰۶	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۴) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع اراضی در دسترس نشان می‌دهد که بر حسب نوع اراضی در دسترس اراضی خریداری شده بیشترین فراوانی با (۴۴/۷) درصد و کمترین فراوانی با (۱۶/۵) درصد مربوط به زنانی است که زمین آنها اجاره‌ای است.

جدول (۵): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب مساحت کل اراضی در دسترس

مساحت اراضی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
زیر ۱ هکتار	۴۷	۲۲/۸	۲۵/۳	۲۵/۳
۱ تا ۳ هکتار	۹۴	۴۵/۶	۵۰/۵	۷۵/۸
۴ تا ۶ هکتار	۳۹	۱۸/۹	۲۱/۰	۹۶/۸
۶ هکتار به بالا	۵	۲/۴	۲/۷	۹۹/۵
بدون زمین	۱	۰/۵	۰/۵	۱۰۰/۰
کل	۱۸۶	۹۰/۳	۱۰۰/۰	
داده از دست رفته	۲۰	۹/۷		
کل	۲۰۶	۱۰۰/۰		

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۵) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب مساحت کل اراضی در دسترس نشان می‌دهد که بر حسب مساحت کل اراضی در دسترس آنها بیشترین فراوانی با (۵۰/۵) درصد مربوط به اراضی بین ۱ تا ۳ هکتار و کمترین فراوانی با (۰/۵) درصد مربوط به زنانی است که بدون زمین هستند.

جدول (۶): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع محصولات قابل کشت

محصولات	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
سیب زمینی	۴	۹/۱	۲/۱	۲/۱
باقالا	۳۶	۱۷/۵	۱۸/۷	۲۰/۷
گندم	۱۳	۶/۳	۶/۷	۲۷/۵
برنج	۲	۱/۰	۱/۰	۲۸/۵
سیب زمینی، باقالا، برنج	۲۸	۱۳/۶	۱۴/۵	۴۳/۰
همه موارد	۱۱۰	۵۳/۴	۵۷/۰	۱۰۰/۰
کل	۱۹۳	۹۳/۷	۱۰۰/۰	
داده از دست رفته	۱۳	۶/۳	۲/۱	
کل	۲۰۶	۱۰۰/۰	۱۸/۷	

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

براساس جدول (۶) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع محصولات قابل کشت نشان می‌دهد که بر حسب نوع محصولات قابل کشت در زمین بیشترین فراوانی با (۵۳/۴) درصد مربوط به اراضی است که در آنها همه محصولات شامل سیب زمینی، باقالا، گندم، برنج قابل کشت و کمترین فراوانی با (۱/۰) درصد مربوط به اراضی است که فقط در آنها محصول برنج قابل کشت است.

جدول (۷): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع دام

دام	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
گاو	۶۰	۲۹/۱	۳۲/۳	۳۲/۳
گوسفند	۱۲۵	۶۰/۷	۶۷/۲	۹۹/۵
سایر	۱	۵/۰	۵/۰	۱۰۰/۰
کل	۱۸۶	۹۰/۳	۱۰۰/۰	
داده از دست رفته	۲۰	۹/۷		
کل	۲۰۶	۱۰۰/۰		

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

براساس جدول (۷) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع دام نشا نمی‌دهد که بیشترین دام مورد استفاده گوسفند با فراوانی (۶۰/۷) و کمترین آن سایر دام‌ها با فراوانی (۵/۰) درصد در روستاهاست.

جدول (۸): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع محصول در باغات

محصول	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
پرتغال	۸۵	۴۱.۳	۴۸.۳	۴۸.۳
انار	۷۳	۳۵.۴	۴۱.۵	۸۹.۸
سایر	۱۸	۸.۷	۱۰.۲	۱۰۰.۰
کل	۱۷۶	۸۵.۴	۱۰۰.۰	
داده از دست رفته	۳۰	۱۴.۶		
کل	۲۰۶	۱۰۰.۰		

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

براساس جدول (۸) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب نوع محصول در باغات نشان می‌دهد که انواع محصولات در باغات پرتغال بیشترین فراوانی را با (۴۱/۳) و سایر محصولات کمترین فراوانی با (۸/۷) را دارند.

جدول (۹): توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب مشارکت در فعالیت‌های دیگر

فعالیت	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیاطی	۷۰	۳۴.۰	۳۹.۱	۳۹.۱
آرایشگری	۴۸	۲۳.۳	۲۶.۸	۶۵.۹
مغازه داری	۳۱	۱۵.۰	۱۷.۳	۸۳.۲
سایر	۳۰	۱۴.۶	۱۶.۸	۱۰۰.۰
کل	۱۷۹	۸۶.۹	۱۰۰.۰	
داده از دست رفته	۲۷	۱۳.۱		
کل	۲۰۶	۱۰۰.۰		

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

براساس جدول (۹) توزیع فراوانی زنان پاسخگو بر حسب مشارکت در فعالیت‌های دیگر نشان می‌دهد که بر حسب مشارکت در فعالیت‌های دیگر بیشترین فراوانی با (۳۴/۰) درصد مربوط به زنانی است، که در رشته خیاطی و کمترین فراوانی با (۱۴/۶) درصد در سایر رشته‌ها مشغول فعالیت هستند. آزمون فرضیه اول: میانگین مشارکت زنان روستایی منطقه در فعالیت‌های مختلف (کشاورزی، دامداری و باغداری) بالاتر از حد متوسط است.

جدول (۱۰): توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت در فعالیت‌های مختلف

گویه‌ها	N تعداد	میانگین (Mean)	انحراف معیار Std. Deviation	Std. Error (انحراف میانگین) Mean
توزیع پاسخگویان	۲۰۶	۲/۰۴	۰/۴۵	۰/۴۵

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۰) که توزیع پاسخگویان زن را بر حسب مشارکت در فعالیت‌های مختلف نشان می‌دهد، میانگین مشارکت زنان در فعالیت‌های کشاورزی، دامداری و باغداری برابر با ۲/۰۴ می‌باشد و این امر نشان می‌دهد که مشارکت زنان در نمونه آماری کمتر از حد متوسط است.

جدول (۱۱) میانگین مشارکت زنان در فعالیت‌های کشاورزی با آزمون تی تست (One-Sample Test)

مشارکت	مقدار t	درجه آزادی (df)	سطح معنا داری دوسویه (2-tailed) Sig.	تفاوت میانگین
	-۳۰/۰۷۲	۲۰۵	۰/۰۰۰	-۰/۹۵۱۰۴

ماخذ: مطالعات میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۱) برای مشخص شدن این امر که مشارکت زنان در منطقه بالاتر از حد متوسط است یا خیر، از آزمون تی تست استفاده شده است. برای تأیید این فرضیه دو شرط بایستی برقرار باشد: نخست اینکه با توجه به مقیاس مشارکت که از صفر تا پنج است، باید میانگین مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف در نمونه آماری بزرگتر از عدد ۳ باشد و دوم اینکه سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵ باشد؛ با توجه به اینکه شرط اول برقرار نیست و میانگین مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف در نمونه آماری کمتر از حد متوسط است، بنابراین فرضیه مورد نظر تأیید نمی‌شود و قابل تعمیم به جامعه آماری نیست.

آزمون فرضیه دوم بین مشارکت زنان در فعالیت‌های مختلف و سن آنها رابطه وجود دارد:

جدول (۱۲): توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت در فعالیت‌های مختلف گروه‌های سنی

مشارکت سن	میانگین (Mean)	تعداد	انحراف معیار Std. Deviation
۲۰ تا ۴۰ سال	۱/۹۸۰۳	۸۲	۰/۴۳۶۸۶
۴۰ تا ۶۰ سال	۲/۱۲۲۶	۱۲۰	۰/۴۳۰۷۸
۶۰ سال به بالا	۱/۴۴۸۴	۳	۰/۵۴۶۲۸
کل	۲/۰۵۵۸	۲۰۵	۰/۴۴۴۱۹

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۲) که توزیع پاسخگویان زن را بر حسب مشارکت در فعالیتهای مختلف و گروههای سنی نشان می‌دهد، میانگین مشارکت زنان در فعالیتهای مختلف در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال برابر با ۱/۹۸ است، میانگین مشارکت در گروه سنی ۴۰ تا ۶۰ سال برابر ۲/۱۲ است و در گروه سنی ۶۰ سال به بالا برابر ۱/۴۴ است که این نشان دهنده این است که گروه سنی بین ۴۰ تا ۶۰ سال بیشترین گروهی هستند که در فعالیتهای کشاورزی شرکت می‌کنند.

جدول (۱۳): آزمون ANOVA، میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی بر حسب سن

مشارکت	مجذور مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
مشارکت و سن	۲/۱۱۱	۲	۱/۰۵۵	۵/۵۹۰	۰/۰۰۴
بین گروهی	۳۸/۱۳۹	۲۰۲	۱/۱۸۹		
کل	۴۰/۲۴۹	۲۰۴			

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۳) برای آزمون این فرضیه از آنجا که متغیر مشارکت در فعالیتهای مختلف از نوع فاصله ای است و متغیر گروه سنی از نوع رتبه ای است، از آزمون ANOVA و Eta^۱ استفاده شده است. این آزمون نشان می‌دهد که آیا تفاوت میانگین مشارکت در گروههای سنی مختلف که در جدول (۱۲) گزارش شده است، معنادار است یا ناشی از خطای نمونه گیری است. بر اساس سطح معناداری (sig=0/00) در جدول (۱۳) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرضیه مورد نظر مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت در فعالیتهای مختلف و سن تأیید می‌شود و این فرضیه را می‌توان به جامعه آماری تعمیم داد.

جدول (۱۴): آزمون اتا (Eta)، میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای کشاورزی بر حسب سن

مشارکت	مقدار اتا Eta	مجذور اتا Eta Squared
مشارکت کشاورزی و سن	۰/۲۲۹	۰/۰۵۲

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

طبق مقدار Eta گزارش شده در جدول (۱۴) که برابر با ۰/۰۵ درصد است؛ ۰/۰۵ درصد از تغییراتی که در مشارکت در فعالیتهای مختلف وجود دارد، تحت تأثیر سن است.
- بین مشارکت زنان در فعالیتهای کشاورزی و سن آنها رابطه وجود دارد.

^۱- آزمون eta رابطه کمی و کیفی دو متغیر را نشان می‌دهد.

جدول (۱۵): توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت کشاورزی و گروه‌های سنی

Std. Deviation	انحراف معیار	تعداد	میانگین (Mean)	مشارکت کشاورزی سن
۰/۹۱۹۶۹		۸۲	۲/۱۰۸۰	۲۰ تا ۴۰ سال
۰/۲۲۲۳۶		۱۲۰	۲/۵۳۵۷	۴۰ تا ۶۰ سال
۰/۰۸۲۴۸		۳	۳/۲۳۸۳	۶۰ سال به بالا
۰/۷۸۵۲۷		۲۰۵	۲/۳۷۴۹	کل

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۵) که توزیع پاسخگویان زن را بر حسب مشارکت در فعالیت کشاورزی و گروه‌های سنی نشان می‌دهد، میانگین مشارکت زنان در فعالیت کشاورزی در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال برابر با ۲/۱۰ است، میانگین مشارکت در گروه سنی ۴۰ تا ۶۰ سال برابر ۲/۵۳ است و در گروه سنی ۶۰ سال به بالا برابر ۳/۲۳ است.

جدول (۱۶): آزمون ANOVA، مشارکت زنان در فعالیت کشاورزی بر حسب سن

سطح معناداری	F مقدار	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجذور مربعات	مشارکت	
۰/۰۰۰	۹/۸۵۱	۵/۲۹۰	۲	۱۱/۱۷۹	درون گروهی	رابطه بین مشارکت کشاورزی و سن زنان روستایی
		۰/۵۶۷	۲۰۲	۱۱۴/۶۱۸	بین گروهی	
			۲۰۴	۱۲۵/۷۹۸	کل	

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۶) برای آزمون این فرضیه از آنجا که متغیر مشارکت در فعالیت کشاورزی از نوع فاصله‌ای است و متغیر گروه سنی از نوع رتبه‌ای است، از آزمون ANOVA و Eta استفاده شده است. این آزمون نشان می‌دهد که آیا تفاوت میانگین مشارکت در گروه‌های سنی مختلف که در جدول (۱۵) گزارش شده است، معنادار است. بر اساس سطح معناداری (sig=0/00) در جدول (۱۶) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرضیه مورد نظر مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت در امور کشاورزی و سن تأیید می‌شود و این فرضیه را می‌توان به جامعه آماری تعمیم داد.

جدول (۱۷): آزمون اتا (Eta)، مشارکت زنان در فعالیت کشاورزی بر حسب سن

مقدار اتا Eta Squared	مجذور اتا	مشارکت
۰/۰۸۹	۲۹۸/	رابطه بین مشارکت کشاورزی و سن زنان روستایی

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

طبق مقدار Eta گزارش شده در جدول (۱۷) که برابر با ۰/۰۸ درصد است؛ ۰/۰۸ درصد از تغییراتی که در مشارکت کشاورزی وجود دارد، تحت تأثیر سن است. بین مشارکت زنان در فعالیتهای دامداری و سن آنها رابطه وجود دارد.

جدول (۱۸): توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت دامداری و گروههای سنی

مشارکت دامداری سن	میانگین (Mean)	تعداد	انحراف معیار Std. Deviation
۲۰ تا ۴۰ سال	۳/۳۲۵۲	۸۲	۱/۰۷۴۶۸
۴۰ تا ۶۰ سال	۳/۳۵۲۸	۱۲۰	۱/۱۸۲۱۱
۶۰ سال به بالا	۱/۲۲۲۲	۳	۲/۱۱۶۹۵
کل	۳/۳۱۰۶	۲۰۵	۱/۱۷۵۹۸

ماخذ: یافتههای میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۸) که توزیع پاسخگویان زن را بر حسب مشارکت در فعالیت دامداری و گروههای سنی نشان می‌دهد، میانگین مشارکت زنان در فعالیت دامداری در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال برابر با ۳/۳۲ است، میانگین مشارکت در گروه سنی ۴۰ تا ۶۰ سال برابر ۳/۳۵ است و در گروه سنی ۶۰ سال به بالا برابر ۱/۲۲ است.

جدول (۱۹): آزمون ANOVA، مشارکت زنان در فعالیت دامداری بر حسب سن

سطح معناداری	مقدار F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجدور مربعات	مشارکت	
					درون گروهی	مشارکت دامداری و سن
۰/۰۰۸	۵/۰۰۳	۶/۶۵۷	۲	۱۳/۳۱۵	بین گروهی	
		۱/۳۳۱	۲۰۲	۲۶۸/۸۰۱	درون گروهی	
			۲۰۴	۲۸۲/۱۱۶	کل	

ماخذ: یافتههای میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۱۹) برای آزمون این فرضیه از آنجا که متغیر مشارکت در فعالیت دامداری از نوع فاصله ای است و متغیر گروه سنی از نوع رتبه‌ای است، از آزمون ANOVA و Eta استفاده شده است. این آزمون نشان می‌دهد که آیا تفاوت میانگین مشارکت در گروههای سنی مختلف که در جدول (۱۸) گزارش شده است، معنادار است. بر اساس سطح معناداری (sig=0/00) در جدول (۱۹) که کوچکتر از ۰/۰۵ است، فرضیه مورد نظر مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت در امور دامداری و سن تأیید می‌شود و این فرضیه را می‌توان به جامعه آماری تعمیم داد.

جدول (۲۰): آزمون اتا (Eta)، مشارکت زنان در فعالیت دامداری بر حسب سن

مشارکت	مقدار اتا Eta	مجذور اتا Squared Eta
مشارکت دامداری و سن	۰/۲۱۷	۰/۰۴۷

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

طبق مقدار Eta گزارش شده در جدول (۲۰) که برابر با ۰/۰۴ درصد است؛ ۰/۰۴ درصد از تغییراتی که در مشارکت دامداری وجود دارد، تحت تأثیر سن است. بین مشارکت زنان در فعالیت‌های باغداری و سن آنها رابطه وجود دارد.

جدول (۲۱): توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت باغداری و گروه‌های سنی

مشارکت باغداری سن	میانگین (Mean)	تعداد	انحراف معیار Std. Deviation(
۲۰ تا ۴۰ سال	۲/۴۸۷۸	۸۲	۱/۲۴۴۰۶
۴۰ تا ۶۰ سال	۲/۶۰۲۱	۱۲۰	۱/۰۷۲۲۳
۶۰ سال به بالا	۱/۳۳۳۳	۳	۲/۳۰۹۴۰
کل	۲/۵۳۷۸	۲۰۵	۱/۱۶۷۱۵

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۲۱) که توزیع پاسخگویان زن را بر حسب مشارکت در فعالیت باغداری و گروه‌های سنی نشان می‌دهد، میانگین مشارکت زنان در فعالیت باغداری در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال برابر با ۲/۴۸ است، میانگین مشارکت در گروه سنی ۴۰ تا ۶۰ سال برابر ۲/۶۰ است و در گروه سنی ۶۰ سال به بالا برابر ۱/۳۳ است.

جدول (۲۲): آزمون ANOVA، میزان مشارکت زنان در فعالیت دامداری بر حسب سن

سطح معناداری	مقدار F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجذور مربعات	مشارکت	
					درون گروهی	مشارکت باغداری و سن
۰/۱۵۳	۱/۸۷۱	۲/۵۲۷	۲	۵/۰۵۳	بین گروهی	مشارکت باغداری و سن
		۱/۳۵۱	۲۰۲	۲۷۲/۸۴۱	درون گروهی	
			۲۰۴	۲۷۷/۸۹۵	کل	

ماخذ: یافته‌های میدانی نگارندگان: ۱۳۹۱.

بر اساس جدول (۲۲) برای آزمون این فرضیه از آنجا که متغیر مشارکت در فعالیت باغداری از نوع فاصله ای است و متغیر گروه سنی از نوع رتبه‌ای است، از آزمون ANOVA استفاده شده است. این آزمون نشان می‌دهد که آیا

تفاوت میانگین مشارکت در گروه‌های سنی مختلف که در جدول (۲۱) گزارش شده است، معنادار است. براساس سطح معناداری ($\text{sig}=0/15$) در جدول (۲۲) که بزرگتر از $0/05$ است، فرضیه مورد نظر مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت در امور باغداری و سن تأیید نمی‌شود و این فرضیه را نمی‌توان به جامعه آماری تعمیم داد.

نتیجه گیری

طی نتایج بدست آمده از پژوهش‌های مربوط به مطالعات زنان، زنان روستایی با داشتن تجربه و دانش بومی در زمینه تولید محصولات غذایی، نقش بسیار مهمی در کشاورزی و در نتیجه تولید ۵۰ تا ۶۰ درصد غذای جهان را به عهده دارند. میانگین مشارکت زنان روستایی ایران نیز حدود ۴۰ درصد برآورد شده است. یافته‌های بدست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین میانگین مشارکت زنان روستایی در دهستان استرآبادشمالی در فعالیتهای دامداری با $0/37$ و کمترین میانگین مشارکت مربوط به فعالیتهای دیگر با $0/22$ است و همچنین $0/26$ درصد زنان در فعالیتهای دامداری و $0/24$ هم در فعالیتهای کشاورزی مشارکت می‌کنند. در فعالیتهای دامداری بیشترین مشارکت زنان در مرحله نظافت دام و طویله با $(0/56)$ ، در فعالیتهای باغداری در مرحله برداشت محصول با $(0/79)$ ، در فعالیتهای کشاورزی در مرحله برداشت محصول با $(0/65)$ و در فعالیتهای دیگر بیشترین مشارکت در خیاطی با $(0/33)$ است. توزیع پاسخگویان زن بر حسب مشارکت در فعالیتهای مختلف نشان می‌دهد که میانگین مشارکت زنان در فعالیتهای کشاورزی، دامداری و باغداری برابر $2/04$ است و نتایج آزمون تی تست (One-Sample Test) نشان می‌دهد چون مشارکت زنان در فعالیتهای مختلف کشاورزی در نمونه آماری کوچکتر از عدد ۳ است پس مشارکت زنان کمتر از حد متوسط در فعالیتهای مختلف است. پس فرضیه اول که در مورد میانگین مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای مختلف بالاتر از حد متوسط است، رد می‌شود. همچنین شاخص‌های پراکندگی مشارکت زنان در فعالیتهای مختلف نشان می‌دهد که میانگین مشارکت در فعالیتهای زراعی $2/37$ درصد، میانگین مشارکت در فعالیتهای دامداری $3/29$ درصد و میانگین مشارکت در فعالیتهای باغداری $2/52$ درصد است. از نظر درآمدزایی نیز مشارکت در فعالیتهای مختلف (کشاورزی، دامداری و باغداری) با میانگین $2/88$ درصد می‌تواند درآمدزا باشد. همچنین رابطه بین مشارکت زنان در فعالیتهای مختلف و سن زنان روستایی نشان می‌دهد که بیشترین مشارکت بین سنین ۴۰ تا ۶۰ با میانگین $2/12$ است که براساس آزمون ANOVA رابطه بین مشارکت در فعالیتهای مختلف و سن را تأیید می‌کند و براساس آزمون $\text{Eta}(0/05)$ درصد از تغییراتی که مشارکت در فعالیتهای مختلف وجود دارد، تحت تأثیر سن است. در فعالیتهای کشاورزی بین مشارکت در گروه سنی ۶۰ سال به بالا برابر $3/23$ درصد است که براساس آزمون ANOVA رابطه بین مشارکت زنان و سن را تأیید و بر اساس آزمون $\text{Eta } 0/08$ درصد از تغییراتی که در مشارکت کشاورزی وجود دارد، تحت تأثیر سن است. که بر اساس آزمون ANOVA چون سطح معناداری ($\text{sig}=0/15$) بزرگتر از $0/05$ است، فرضیه مورد نظر مبنی بر وجود رابطه بین مشارکت در امور باغداری و سن تأیید نمی‌شود و این فرضیه را نمی‌توان به جامعه آماری تعمیم داد. همچنین به طور کلی یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که عامل سن در مشارکت زنان روستایی موثر است، بطوری که

با افزایش سن زنان، مشارکت در فعالیتهای مختلف کشاورزی افزایش می‌یابد. ولی با افزایش میزان تحصیلات، مشارکت زنان روستایی کاهش می‌یابد. به عبارتی دیگر، زنان جوان روستایی که تحصیلات بیشتری دارند، تمایل کمتری به امور کشاورزی دارند و بین بعدخانوار و مشارکت زنان نیز رابطه وجود دارد طوری که زنانی که در خانواده‌های پر جمعیت هستند، دارای سواد کمتر و سن بیشتر و در فعالیتهای کشاورزی مشارکت بیشتری می‌کنند.

پیشنهاد‌های ارائه شده برای توانمندسازی زنان و فعالیتهای آنان:

- توجه به نقش و کارکردهای خاص زنان روستایی کشور در فعالیتهای کشاورزی و ایجاد بانک اطلاعاتی از فعالیتهای آنان به منظور برنامه ریزی‌های بهتر و دقیق‌تر آموزشی و ترویجی و غیره.
- تغییر نگرش جامعه، حمایت ارگان‌های رسمی و دولتی از مشارکت زنان روستایی در کشاورزی و کلیه امور اقتصادی، اجتماعی و سیاسی.
- آگاه سازی مردان در مورد جایگاه و منزلت زنان روستایی و تغییر نگرش مردان روستا نسبت به ارزش کار خانگی و کشاورزی زنان روستایی.
- اختصاص تسهیلات و اعتبارات مالی به زنان کارآفرین و کمک به افزایش تولید و بهره وری محصولات آنها.
- ایجاد کارگاه‌های آموزشی صنایع دستی برای جذب و ایجاد انگیزه در زنان روستایی.
- ایجاد بازارهای مناسب برای فروش صنایع دستی تولید شده توسط زنان روستایی در سطح منطقه.
- استفاده از فناوری‌های نوین در تولید صنایع دستی، برای صادرات آنها و ایجاد ارزآوری.
- با هدف افزایش اعتماد به نفس زنان روستایی، آگاه سازی آنان نسبت به استعدادها، تجربیات و نقشی که در کشاورزی دارند، از طریق رسانه‌های گروهی و کلاس‌های آموزشی، ترویجی و غیره مؤثر است.
- ضرورت استقرار ارزش پولی بر کار غیر بازاری زنان روستایی کشور در فعالیتهای کشاورزی و ایجاد بانک اطلاعاتی از فعالیتهای آنان با هدف برنامه ریزی‌های بهتر و دقیقتر آموزشی، ترویجی و غیره؛
- توجه به نقش و کارکردهای خاص زنان روستایی کشور در فعالیتهای کشاورزی و ایجاد بانک اطلاعاتی از فعالیتهای آنها برای برنامه‌ریزی‌های بهتر و دقیقتر آموزشی، ترویجی و غیره.

منابع

- ۱- آگهی، حسین (۱۳۸۴)، نقش تعاونی‌ها در بهبود و موفقیت زنان در فرایند توسعه، مجموعه مقالات منتخب کنفرانس تعاون، اشتغال و توسعه، قسمت اول (الف-ش)، صص ۵۱-۶۴.
- ۲- اوکلی، پیتر و دیوید مارسدن (۱۳۷۰)، رهیافتهای مشارکت در توسعه روستایی، ترجمه منصور محمود نژاد، تهران، انتشارات وزارت جهاد سازندگی مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی.
- ۳- بخشداری شهرستان گرگان (۱۳۹۰)، سالنامه آماری سال ۱۳۹۰.

- ۴-بوذرجمهری، خدیجه. شایان، حمید وصادقی، فخری(۱۳۸۹)، تبیین مشارکت زنان روستایی درفعالیت‌های کشاورزی(مطالعه موردی:دهستان‌های بناجوی شرقی و شمالی شهرستان بناب آذربایجان شرقی)، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، شماره اول، صص۸۶-۶۹.
- ۵-بوذر جمهری، خدیجه(۱۳۸۳)، شناخت و تحلیل دانش بومی زنان روستایی شهرستان نیشابور و تاثیر آن بر کشاورزی پایدار، رساله ی دکتری ، رشته جغرافیا وبرنامه ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۶- حسینی نیا، غلامحسین وملک محمدی(۱۳۸۰)، بررسی نگرش زنان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی، دامداری ، صنایع دستی، محیط روستا وبرنامه‌های آموزشی-ترویجی، مجله آموزش وترویج ، سال ۱۹، شماره ۲۲۱-۲۲۰، صص ۱۵-۷.
- ۷-حیدری نیا ، غلامرضا وجهان نما(۱۳۸۲)، توانایی‌ای زنان دربخش کشاورزی-روستایی، فصلنامه پژوهش زنان، دوره ۱، شماره ۶، صص ۱۶۳-۱۲۹.
- ۸- دادورخانی، فضیله(۱۳۸۵)، توسعه روستایی وچالش‌های اشتغال زنان، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۵، دانشگاه تهران، صص ۱۸۸-۱۷۱.
- ۹-زرافشانی، کیومرث و دیگران(۱۳۸۸)، تبیین جایگاه مشارکت زنان روستایی دربرنامه‌های آموزشی-ترویجی براساس نردبان مشارکت شری ارنستین، مجله پژوهش زنان، دوره ی ۷، شماره ۳، صص ۱۲۸-۱۰۷.
- ۱۰-شادی طلب، ژاله(۱۳۸۱)، توسعه وچالش‌های زنان ایران، نشر قطره، تهران.
- ۱۱-شاهرودی، علی اصغر و دیگران(۱۳۸۵)، تاثیر دانش بومی زنان روستایی در توسعه پایدار کشاورزی، ماهنامه علمی، اجتماعی واقتصادی جهاد، شماره ۱۶۹.
- ۱۲-صفری شالی، رضا(۱۳۸۷)، عوامل فرهنگی واجتماعی مرتبط بامیزان مشارکت زنان روستایی در امور ومسایل خانوادگی، مجله پژوهش زنان، دوره ۶، شماره ۱، صص ۱۵۹-۱۳۷.
- ۱۳- فعلی، سعید و دیگران(۱۳۸۵)، نقش زنان روستایی در کاهش ضایعات محصولات کشاورزی، مجله آموزش وترویج، سال ۲۴، شماره ۲۴۰، صص ۱۱-۵.
- ۱۴- مانی، زهره(۱۳۷۶)، بررسی نیازهای آموزشی زنان روستایی درزمینه فعالیت‌های کشاورزی(زراعی، باغی)وصنایع تبدیلی درروستا‌های تابعه استان اصفهان وارائه پیشنهاداتی جهت برنامه ریزی آموزشی آنان، گروه مدیریت آموزشی دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- ۱۵-محمدی یگانه، بهروز واحمدی(۱۳۸۶)، توسعه پایدار روستایی با تاکید بر نقش زنان، ماهنامه علمی، اجتماعی واقتصادی جهاد، سال اول، شماره ۲۷۱، صص ۱۵۰-۱۳۸.
- ۱۶-مرکز آمار ایران(۱۳۸۶)، سالنامه آماری کشور، تهران، دفتر اطلاع رسانی وپایگاه اطلاعات آماری.
- ۱۷-مرکز بهداشت شهرستان گرگان(۱۳۹۰)، آمارگیری جمعیتی روستاهای شهرستان گرگان.
- ۱۸-مهربانیان، الهه وسعیده موذنی(۱۳۸۶)، نقش زنان روستایی دربخش کشاورزی(مطالعه موردآسیا). ماهنامه غلمی اجتماعی واقتصادی جهاد، شماره ۲۸۷، مرداد وشهریورماه ۱۳۸۶، صص ۱۹۵-۱۷۶.

- ۱۹-میسرا، آر، پی وجی. شبیر چیمما(۱۳۷۰)، مشارکت مردمی، نشریه جهاد، شماره ۴۵، صص ۳۲-۳۵.
- 20-Boserup, Ester(1970)Womens Role in Economic Development ,london:Allen and unwin.
- 21- Gill,J. k, Dhillon , M. K,&Sidhu . K(2007) Women in Agriculture: Impact of their Participation on the Home Enviroment International. Journal of Rural studies. 14(1).
- 22-Gobayan. I and Hakobian. L. (2005), Rural Woman Participation in Decision –Making in America(on line).
- 23-Lugman, M., Malik, N. H., KHan. A. S., (2006) Extent of Rural Womens Participation in Agricultural land Household Activies,Journal of Agriculture &Social Scieces 1813-2235/02-1-5-9.
- 24-Overholt, C. (1995)Gender Roles in Development project,From:www. mirror.ac.cn/English for Agriculture/Lesson 15/read 15. htm.
- 25-Saha ,D. K. &Mathur, N(2001) Differential Characters and work Participation of Women in an Arid village of western Rajasthan. Journal of Man in India, 81(3-4), 305 -311.

Archive of SID